

S O Š K I T E D N I K

Leto 1. Štev. 4.

Gorica, sobota 28. julija 1945

Cena L. 2.—

Po besedah jih boste spoznali...

Vedno smo si želeli, da bi v Gorici izhajal italijanski časopis, ki naj bi italijanskemu prebivalstvu znal pošteno in pravično zaznamovati dogodke in pravilno osvetliti razmere, ki trenutno vladajo v Primorju. Hoteli bi videti list, ki bi spoznal, da je prijateljstvo in bratstvo Slovencev in Italijanov nujnost in edino izhodišče, da začneta oba naroda, ki živita na tej zemlji, novo dobo, ki naj prinese srečo, blaginjo in zadovoljstvo za vse tukajšnje pošteno in delovno ljudstvo.

Namesto tega sta izšla dva časopisa: „L'Informatore“ in še „Il Lunedì“, ki ga tiskajo v reakcionarnem gnezdu Vidmu, a je namenjen Gorici. Oba lista sta kot brata dvojčka, ne samo ker ponatiskujeta članke, marveč tudi zato, ker skušata oba z italijanskim blagorečjem zakriti pravi smisel stavka in zahrbtno misli. Toda kljub temu smo ju spoznali!

G. baronu Baumu, uredniku lista „L'Informatore“, se zdi morja res vse tako, kakor govori geslo, ki ga je nadel listu, namreč: „La vita è bellissima!“ Verjetno mu je bilo življenje res vedno prekrasno in bi ga rad nadaljeval, ker mu silovito smrdi pravica samoodločbe narodov, o kateri pravi, da sicer obstoja, da pa ni treba, da zaradi nje „zapadamo v smešnost“. Najbrže je še najbolj smešen tisti, ki po štirih letih težke borbe in potem ko je bila podpisana Atlantska listina, hoče obdržati v Primorju stanje, ki ga je tako podlo izrabljala fašistična Italija. To je dovolj, da vemo s kom imamo opravka. Če pa k temu dodamo še nekaj stavkov iz članka „la questione giuliana“, kjer govori, da morajo biti Italijani „najprej dobri Italijani... in paziti na igro internacionalistov vseh barv in dobro poznane znamke. Posebno pa biti pozorni na tiste, ki delajo na tuj račun...“ potem vemo, da jemlje besede iz fašističnega slovarja. Dobro bi bilo, da bi si g. baron Baum in vsi njegovi pomagači zapomnili, da od ščuvanja Italijanov proti Slovincem, bodo imeli Italijani in Slovenci samo izgubo, dobiček pa vedno nek tretji!

List „Il Lunedì“ pa si je nadel v svojem prvem članku nalogo „vsmerjati javno mnenje so-prebivalcev, ki se zdi, da je precej zmedeno.“ Mnenje slovenskega človeka je zdravo, to so dokazali naši ljudje v dobi petindvajsetletnega trpljenja pod fašizmom, to so dokazali v svoji neizprosni borbi proti okupatorju, to dokazujejo danes, ko se na neštelih področjih borijo za demokracijske pravice in za priborjeno svobodo. Pač pa se nam zdijo več kot zmedeni tisti Italijani, ki pišejo in se navdušujejo za „tridesetletno okupacijo vse Julijske krajine, kjer naj bi daljna nezainteresirana dežela duhovno zvezala dva narodnostna elementa, ki po naravnem zakonu morata živeti skupaj.“ Čudno, da se doslej nekateri Italijani še niso mogli spoznati z narodom, ki že dolga stoletja živi skupno z njimi. Slovenci predobro poznamo Italijane in jih tudi sedaj pod okupacijo „daljnih nezainteresiranih dežel“ spoznavamo. Po-

znamo tudi metode, s katerimi so hoteli Mussolinijevi fašisti v imenu „enotnosti Italije, ki je miselna nujnost“ zbrisati s te zemlje vse kar je slovenskega. Menda tudi Mussolini ni govoril drugače kot „Il Lunedì“, ki pravi: „Kri padlih in žrtve, so najmočnejše gibalno tega idealizma: v obravnavi našega problema (op. ur.: misli na problem Primorja) ne smemo pozabiti ne Oslavija ne Redipolja“. Kaj je Mussolini naredil iz grobnic na Oslaviju in v Redipolju dobro vemo in navduševati se za te fašistične manifestacije menda ni več v duhu časa, potem ko je italijanski narod sam zaključil to tragikomedijo in Mussolinija obesil za pete.

V dolgih letih skupnega življenja smo pa spoznali, da ti Italijani ne predstavljajo vsega naroda, da so le manjšina, ki je zlezla svojemu lastnemu ljudstvu za tilnik. V štirih letih osvobodilne borbe smo spoznali Italijane v gozdovih, z njimi smo se borili, z njimi smo delili dobro in slabo, z njimi smo nešteto krat izmenjavali misli o tem, kako naj rešimo problem Primorja, da bodo Slovenci in Italijani lahko živeli skupno v miru in zadovoljstvu. Iz skupno prelite krvi naših partizanov in italijanskih garibalincev je zrastle tesno bratstvo med obema narodoma, ki ga ne bodo mogli porušiti zahrbtni fašistični elementi z vsem svojim podlim ščuvanjem.

Gospodje pri listu „Il lunedì“ nehaite s fašistično megalomanijo, nehaite z nagajanjem, do kje je segal rimski imperij, prenehajte s staro prakso potvarjanja statistik o prebivalstvu, ne smešite se, da živijo Slovenci samo po gorah in si raje prečitajte, kaj piše tržaški „Lavoratore“ št. 44, ko pravi: „Kdor govori o italijanski večini v Julijski krajini zavzema imperialistične in fašistične pozicije, skratka reakcionarne, kajti znano je, da čeprav vzamemo neslovenske statistike, velika večina prebivalstva Julijske krajine, števisi Reko in Zader, je bila in je slovenska in hrvaška, torej slovanska.“ O so besede pošteni in demokratični Italijani! Kaj pa piše „Il Lunedì“: „... Kljub temu je Julijska krajina še vedno del Italije, po mednarodnih zakonih pripada še vedno italijanski državi, kateri je pripadla po pogodbi v St. Germainu... Prebivalci so še vsi italijanski državljani... in morajo vsi spoštovati italijanske zakone.“ Dobro poznamo katere zakone misli, „Il Lunedì“. S temi zakoni so imeli opraviti že dovolj naši ljudje, dovolj jih je že pomrlo na podlagi teh zakonov, preveč premoženj je šlo na kant zaradi teh zakonov. Čudimo se, da gospodom iz „Il Lunedì“, tako prija to fašistični zakoni. Verjetno so jih prej ti zakoni kot dobre fašiste tudi štiti.

Govoriti še kaj o teh dveh lističih bi bilo odveč. Povdarjamo še enkrat, da pisanje na ta način, kot smo ga mimogrede omenili, ne more ustvariti sožitja med obema narodoma. Podpihovanje italijanskega šovinizma proti Jugoslovanom z navajanjem neresničnih dejstev o deportirancih in navduševati se za tiste fašistične in kolaboracionistične elemente, ki jih je doletela zaslužena kazen, je vse preveč umazano, da bi mogli pripomniti kaj drugega kot star kmečki pregovor: gliha pač skup štrih!

Narodna oblast in duhovščina

Narodno-osvobodilni boj je končan. Fašistične sile in vsi njihovi pomagači potolčeni in razbiti, toda še vedno širijo reakcionarni elementi med našim ljudstvom neresnico z istimi besedami in na isti način, s katerimi so nevedne ljudi tirali v be-logardistične formacije in jih silili prisegati zvestobo Hitlerju. Narodno nezavedne in omahljive ljudi so farizejski sleparji ščuvali proti Osvobodilni fronti, proti narodno osvobodilnemu boju in jih

ščuvajo danes proti narodni oblasti. Da so te zvite farizejske besede laži, so spoznali že mnogi, dobro pa je kljub vsemu, da pokažemo, kakšno pot so ubrali narodno zavedni in pošteni slovenski duhovniki, obenem pa, da podamo najvažnejše izjave, ki so jih na kongresu Osvobodilne fronte izrekli najvidnejši predstavniki slovenske narodne oblasti.

11. junija so se pri predsedniku Narodne vlade Slovenije zglasili generalni vikar ljubljanske škofije

Anton Vovk, stolni dekan dr. Fr. Kimovec, dekan teološke fakultete dr. A. Snoj, vodja semenišča ljubljanske škofije J. Šimenc, župnik Janko Arnejc, kaplan St. Perčič, predsednik Katehetskega društva dr. Pavel Simončič, provincialni delegat pater Teodor Tavčar, superior Lederhas, pater ing. dr. Dostal, inšpektor Ivan Špan in provincial Lovro Sedej. Ti zastopniki svetne in redovne duhovščine ljubljanske škofije so podali v roke predsednika vlade Borisa Kidriča spomenico.

Spomenica ljubljanske duhovščine

Spomenica, ki med drugim pravi:

„Čutimo za svojo dolžnost, da ob zgodovinskih važnih dogodkih poslednjih mesecev, ko je naša ožja in širša domovina osvobojena vstala in se na novih temeljih hitro gradi in ureja, s pričujočo spomenico damo izraza svojemu patriotičnemu čustvovanju in naši Narodni vladi v Ljubljani ter naši Zvezni vladi v Beogradu javno izpovemo svojo iskreno pripravljenost, da delo naših narodnih oblasti za vsakršno blaginjo naroda v svojem poklicnem delu odločno podpremo ter v svojem območju s prepričanjem in zvesto spolnujemo svoje narodne in državljanske dolžnosti, kar nam tudi naša vera ukazuje.“

Kot Slovenci, kot katoličani in kot duhovniki, ki jim ljubezen do naroda in delo za narod ukazuje narava in božja postava, se pristrčno radujemo osvobođenja slovenskega naroda in slovenske domovine, pa tudi vse Jugoslavije, izpod kruto nasilnega jarma okupatorjev, ki niso priznavali ne etičnih pravic človeške osebe ne mednarodnih človečanskih dogovorov. Tega osvobođenja se toliko bolj od srca veselimo, ker so tudi mnogi duhovniki, redovniki in redovnice čutili strahotno nasilje naših narodnih sovražnikov. Naši narodni vojski, njenemu poveljniku maršalu Titu ter našim velikim zaveznikom se za delo osvobođenja toplo zahvaljujemo.

Dostavljamo, da se kot Slovenci in katoličani veselimo žilavega prizadevanja naše narodne oblasti, da se v teh za stoletja odlo-

čilnih časih vse slovensko ozemlje in ves slovenski narod resnično in čim prej združi v svoji narodni državi.

Zavedajoč se pomena teh svojih izjav z neizprosno iskrenostjo do sebe in do vsakogar obsojamo že vsako zanemarjanje patriotičnih dolžnosti. Zvesto izdajstvo nad narodom pa obsojamo še toliko bolj, kolikor hujša grehota je pred Bogom in kolikor bolj narodu škoduje.

Zato resnično obžalujemo, da so take in podobne napake v usodni dobi okupacije zagrešili tudi nekateri katoličani in celo nekateri duhovniki. Zaradi nepoučenosti, propagande, napačnega in včasih tudi naravnost neresničnega poročanja listov ter pritiska okupatorjev je mogoče tako krivdo sicer razumeti, a je ni mogoče docela opravičiti.

Potem ko govori spomenica „izjavljamo, da bomo o vsebini te svoje spomenice ter o teh svojih izjavah obvestili in poučili tudi nam podrejeno duhovščino ter poskrbeli, da se bodo vsi duhovniki po njih vestno ravnali...“ izraža spomenica duhovnikov ljubljanske škofije prepričanje, da bosta Narodna vlada v Ljubljani in Zvezna vlada v Beogradu omogočila versko vzgojo otrok, cerkveno poroko, potreben verski tisk, vzgojo duhovniškega naraščaja in za cerkvene namene potrebno imovino in zaključuje:

„To smo prepričani tem bolj, ker je narodna vlada svobodo vesti, bogoslužja ter udejstvovanja verskega življenja ponovno zago-

tovila. Izrekamo, da pomo vse te svoje pravice uporabljali ne le v večni blagor nam izročeni vernikov, marveč tudi v častni blagor naše domovine.“

Predsednik Narodne vlade Slovenije Boris Kidrič je v odgovoru na spomenico in v razgovoru z zastopniki duhovščine izrazil naslednje:

„Niti naša narodna oblast niti Osvobodilna fronta nista nikoli imeli kulturno bojnih namenov. V Osvobodilni fronti in naši narodni oblasti sodelujejo popolnoma enakopravno in vneto tako množice slovenskih katoličanov kakor vodilni funkcionarji iz katoliških vrst. Nekajkrat sta Osvobodilna fronta in naša narodna oblast poudarili svobodo vesti, bogoslužja in udejstvovanja verskega življenja ter tak svoj podarek tudi z dejanji povsem dokazali.“

Maloštevilni duhovniki, ki so prešli v partizanske vrste, so bili nad vse prijateljsko sprejeti in so imeli vso možnost v vsakem pogledu opravljati versko službo v naši vojski. Do narodnega izdajstva ni moglo priti iz strahu pred brezbožstvom, ker je bil tak strah nazorom neutemeljen, temveč je do njega prišlo zaradi od-tujenosti narodu, zaradi povezanosti med ljudskimi oblastniki in protiljudsko reakcijo.

Naša narodna oblast ni nikoli nikogar preganjala, ker je duhovnik ali veren katoličan, temveč preganja in bo preganjala, to pa z vso doslednostjo, narodne izdajalce.“

Predsednik Kidrič o odnosih z duhovščino

Na I. kongresu Osvobodilne fronte v Ljubljani pa je predsednik Narodne vlade Boris Kidrič povedal o odnosu naše narodne oblasti in OF do duhovščine poleg drugega tudi naslednje:

Dejstvo je, da so poskušali preprečiti množični polet Osvobodilne fronte med našim ljudstvom, zlasti med našimi kmečkimi množicami s podtikanji o njenem „protiverskem“ značaju.

Velika zmaga delavske stranke v Angliji

Churchill podal odstavko - Attlee sestavlja novo britansko vlado

Z veliko naglico se je po vsem svetu razširila vest o veliki zmagi laburistične (delavske) stranke v Angliji. Konservativna stranka, kateri stoji na čelu dosedanjí ministrski predsednik Churchill, je doživela strahovit poraz. Liberalna stranka sploh ni prišla do besede. Rezultati volitev so naslednji: konservativci dobijo 209 mest v parlamentu, delavska stranka

389, liberalci 11, ostale protivlade stranke 10, neodvisni 5. Za laburistično stranko je glasovalo preko 14 milijonov in pol volilcev. Laburistična stranka ima večino 180 poslancev.

Churchill je takoj po objavi rezultatov podal odstavko svoje vlade. Angleški kralj je poveril sestavo nove vlade voditelju laburistične stranke Attleeju.

Vi veste, tovariši in tovarišice, da Osvobodilna fronta ni nikoli imela nobenega protiverskega programa, Vi veste, da so v Osvobodilni fronti, v njenih organizacijah in v njenem vodstvu od vsega začetka sodelovali, in sodelujejo in da bodo v bodoče sodelovali — poleg pripadnikov drugih svetovnih nazorov — tudi verni katoličani.

Potem, ko je predsednik Kidrič povedal, kolikokrat in na kakšne načine je OF obvestila cerkveno vodstvo o namenu in delovanju OF, je izrazil:

Osvobodilna fronta ni nikogar napadla, ker je bil katoličan. Nikogar ni napadla, ker je bil duhovnik. Res pa je, da je v narodno obrambnem boju, ko so začeli duhovniki denuncirati naše ljudi okupatorju in ko je začel velik del duhovščine vse huje hujskati in izkoriščati verska

(dalje da 2. strani

čustva proti Osvobodilni fronti, moralo pasti pod kroglo naše pravične justice tudi nekaj duhovnikov — narodnih izdajalcev.

Redke duhovnike, ki so prišli v partizanske vrste, so naše organizacije in edinice sprejele z odkritosrčnim veseljem, z odprtimi rokami. Prav nobene ovire niso imeli, ko so vršili versko službo v naši vojski, prav nobene ovire niso imeli, ko so vršili versko službo na terenu. Nasprotno. Povsod smo jim šli na roko.

Svoje demokratično načelo o svobodi vesti in veroizpovedi smo izpolnjevali in ga zvesto izpolnjujemo. V Osvobodilni fronti slej ko prej popolnoma enakopravno in tudi vodilno sodelujejo verni katoličani. Narodno jzavedni du-

hovniki uživajo med nami tovarištvo in spoštovanje. Toda, tovariši in tovarišice, na osnovi vseh izkušenj, ki sem vam jih zgoraj opisal, imamo veliko pravico in veliko dolžnost. Imamo moralno pravico in moralno dolžnost prepričati, da bi verska čustva in cerkev še izkoriščali za narodno izdajstvo, za borbo proti lastnemu narodu in lastnemu ljudstvu, prepričati, da bi z narodnim izdajstvom še kdaj zastrupljali naše množice in našo mladino.

V praksi pa bo naš odnos in ne samo naš odnos, odnos domovine bo do duhovščine oziroma do duhovnikov tak, kakršen bo njihov odnos do nas, njihov odnos do domovine.

Krščanska reakcija na pozicijah fašizma

Na I. kongresu OF je govoril tudi minister za Slovenijo v Zvezni vladi tov. Edvard Kocbek, znani katoliški pesnik. Njegove jasne in kritične besede pravijo:

„V vrhnji katoliški plasti se je pokazala kriza, ki smo jo slutili že dokaj pred vojno. Kriza nastopa v moralnem smislu. Vrhnja krščanska plast se je v življenju tako predala sebičnosti, da je postala osrednja sestavina družbene in politične reakcije. Tako se je na Slovenskem zgodilo, da se je ta krščanska reakcija prej ali slej znašla na pozicijah fašističnega okupatorja. Dočim se je verno ljudstvo z dobrimi duhovniki in izobraženci odzvalo klicu

OF, se je tenka plast klerikalnih veljakov in njihovih priganjačev zakrknila na svojih interesnih pozicijah in po usodni logiki postala narodno izdajalska. Ti izdajalci so pod krinko obrambe vere prejeli od okupatorja orožje, začeli bratomorno pobijanje, spreminjali cerkve v trdnjave, župnišča v kasarne, razvili teror in fašistične laži.“

Zaključil pa je tov. Kocbek tako:

„Mi želimo katolicizem, ki se bo omejil na svoj pravi verski obseg in izgubil vse politične in družbene privilegije. To bo koristno zanj in za novi red, ki ga z osvoboditvijo ustvarjamo.“

Za svobodo bogoslužja

Tudi drugi katoliški duhovniki so se oglasili k besedi na kongresu Osvobodilne fronte. Govoril je dr. Peter Šorli, primorski rojak, dolgoletni katehet na ljubljanski realki, ki je povdaril, da je danes nadvse potrebna narodna enotnost in da je katoličanom z jamčena popolna svoboda bogoslužja v cerkvi in izven cerkve in verski pouk v vseh šolah. Partizanski duhovnik Viktor Merza je govoril o ljubezni partizanov do svojih verskih voditeljev. Dr. Metod Mikuz, član Predsedstva AVNOJ-a in verski referent Glavnega Štaba Slovenije, je povdaril: „Velika resnica je, da je slovenska Osvobodilna fronta tista širokogrudna in velika organizacija, v kateri bi mogel in moral najti mesto tudi vsak slovenski duhovnik!“ Župnik sv. Marka v Zagrebu msgn. Rittig je zaključil

svoj lep govor, kjer je povdaril bratstvo Slovencev in Hrvatov z besedami: „Tisti duhovnik, ki je sin svoje zemlje, bo prišel in vstopil v narodno osvobodilno fronto, bo delal za njo!“

To so govorili poštenjaki, ljudje, ki ljubijo svoj narod. Visoki duhovniki ljubljanske škofije so spoznali, kam je vodilo podlo izdajstvo ljubljanskega škofa Gregorija Rožmana. S svojo spomenico so pokazali, da hočejo svojemu narodu pomagati in služiti kot dobri sinovi, ne pa kot farijezi, ki se prodajajo tujcu za skledo leče. V goriški nadškofiji so vsem, posebno Slovincem, še dobro v spominu fašistične manifestacije pobeglega nadškofa Margottija. Toda tudi tukaj izgleda, da so pravi narodni duhovniki že spoznali, kaj vse je pobegli nadškof Margotti skrival pod zvito krinko dušnega pastirstva.

Protinarodni duhovniki

Toda žal moramo ugotoviti, da se še na tej zemlji, ki je toliko trpela, kjer ljudje dolga leta niso mogli niti moliti v svojem rodni jeziku, nahajajo duhovniki, ki delajo in rovarijo proti svojemu narodu. Nočemo delati seznama. Hoteli bi le omeniti kaplana v v Logeh Lojzeta Lična, ki se je tako globoko spozabil nad verskimi in ljudskimi zakoni, ko je blagoslavljal povratek vseh tistih, ki so odpadli od naroda in ki so izkoristili razmere in se zopet vrnili. Blagoslavljal tiste, ki so služili Švabom! In potem pa pridigovati med mašo in klicati Boga zoper tiste ljudi, ki so se težko borili proti okupatorju, medtem ko je gospod kaplan vedril in oblačil v senci Hitlerjevih vojakov.

Kaj pa pravi na izjave ljubljanske duhovščine breginjski župnik gospod Mirko Zorn, tisti, ki hoče imeti danes glavno besedo in največji zaslužek, ko pa so še sveže njegove besede na nemški komandi v Kobaridu: „...da naj gredo deklane kar lupit krompir v Nemčijo, sicer bodo vse postale terenke!“ In pa tiste dobrohotne pogostitve SS-ovcev, ki so hodili na akcije v Benečijo! Kaj je župnik Zorn že pozabil, kako je spravil 25 breginjskih

TRST HOČE SVOBODO Zmaga bratstva in edinstva

Antifašistična slovensko-italijanska zveza je proglasila 25. julij za ljudski praznik in pozvala vse prebivalstvo k manifestacijam.

PREGLED SVETOVNIH DOGODKOV

Konferenca „Velikih treh“ - Franco in ostali reakcionarji - Turški imperializem - Vojna v Pacifiku - Kaj je z nemško vojsko

Potsdamska konferenca

V Teheranu in v Jalti so se skovali načrti „Velikih treh“, ki so s svojim tesnim sodelovanjem združili strahovito moč nemškega militarizma. Nemški nacizem je vojaško in politično poražen. Zgodovina vojn še ni zapisala takih zmag in zato tudi ni kotička na zemlji, kjer se ne bi željno zanimali za tretjo zgodovinsko konferenco „Velikih treh“ v Potsdamu. Po vojaških nalogah, ki so jih združeni narodi tako sijajno rešili, so zdaj nič manj važne naloge na dnevnem redu, ki čakajo svojo rešitev. Od sklepov Potsdamske konference bo zavisel trajni mir, svoboda človeštva in pravičnost na svetu.

Za doseg te plemenitih ciljev

pa je samo ta garancija, da se nadaljuje s tesnim sodelovanjem Sovjetske zveze, Anglije in Zedinjenih ameriških držav, ki so skupno in odločno pripomogle k zmagi nad fašistično tiranijo v Evropi. V „Rdeči zvezdi“ je Jermashev pisal med drugim: „Zdaj je Nemčija poražena in neizpodbitno načelo za enotnost zmagovalcev mora biti: ustvaritev in čuvanje miru. Lahko si predstavljamo o kakšnih zamotanih problemih, ne samo evropskih, ampak tudi svetovnih, se morajo razgovarjati in jih reševati v Potsdamu. Vse zavisi od medsebojne dobre volje, medsebojnega razumevanja in realističnega približanja k tistim globokim spremem-

bam, ki so se izvršile v Evropi in drugih kontinentih, kot posledica zgodovinske zmage nad temnimi silami fašizma.“

Brez dvoma je, da bodo „Veliki trije“ v Potsdamu upoštevali vse napore in žrtve našega ljudstva, ki je tako zvesto in enotno sledilo pozivu London-a, Washingtona in Moskve. Naše ljudstvo je bilo tisto, ki se je prvo uprlo z orožjem proti nemškim osvajalcem, zato so naše žrtve težke in ogromne. Milijon in pol Slovencev in vsa Primorska željno pričakuje rešitve svojega vprašanja. Kajti samo načelna rešitev „Velikih treh“ bo zagotovila mir na tem prostoru Evrope.

Franco in ostali reakcionarji

V Evropi še delujejo reakcijske sile, še je nekaj takih gnezdi, ki ustvarjajo nova ognjišča vojn, kjer demokracija še ni našla popolnoma trdnih tal, kjer se preganja demokracijske sile, kjer se skrivajo nemški organizatorji novih vojn: to so Francova Španija in profašistična Portugalska, kajti te dve državi ima reakcija še vedno za odskočno desko v boju proti miru in varnosti. V Španiji je našlo nad 30 tisoč nemških fašistov zatočišče in prejelo špansko državljanstvo. Tudi poljski reakcionarji v inozemstvu, nadaljujejo po svojem polnem polomu s svojim zločinskim delovanjem, s katerim hočejo pokopati mir. Za vsemi reakcijskimi elementi ne

zaostaja tudi belgijski kralj Leopold, ki nikakor noče upoštevati volje belgijskega ljudstva. Vsa ta reakcija je proti uničenju fašizma, marsikateri „nevtraleci“ hočejo nadalje ribariti v kalnem, skušajo prepričati sodelovanje med velikimi zavezniki.

Predsednik Truman je pri obredih razvijanja zastave na nemških tleh dejal: „Združene države se borijo za mir in blaginjo vsega sveta. Dvigujemo to zastavo v imenu sveta. Dvigujemo to zastavo v imenu naroda Združenih držav in s pogledom uprtim v boljši svet, kjer bodo vsi narodi uživali mir!“

„Ne smemo pozabiti, da smo stopili v borbo za mir in blaginjo

Turške klevete ogrožajo mir

rične kampanje turškega tiska? Zakaj ta tisk napada Bolgarijo, Jugoslavijo in Romunijo? Odgovorja jasen. Pred nekoliko meseci je Turški list „Eni Asir“ pisal, da je Turčija poklicana, da igra prvo vlogo v Sredozemlju in na Balkanu. Turki smatrajo, da so oni najposposnejši, da obdržijo red na tem področju.

List „Tanin“ piše v istem tonu in pravi, da so gotovi turški politiki stavili vse na karto ustvaritve Balkanske zveze, v kateri bi Turčija naravno igrala najbolj-

šega čuvarja reda. Res pa je, da je bila Turčija tista država na Balkanu, ki je najbolj dosledno podpirala fašistični red. Balkanski narodi nimajo nobene volje žrtvovati svoje svobode in neodvisnosti v korist turških imperialističnih zahtev. Dosledna demokratična politika omenjenih držav je trn v peti turških fašističnih agentov. Balkanski narodi, ki so se osvobodili od najstrahotnejšega zatiralca, bodo v sodelovanju z demokratičnimi silami vsega sveta držali red in mir na Balkanu.

Vojna na Pacifiku in Italija

Japonski voditelji morajo sedaj vedeti, pravi poročilo iz Washingtona, da ima njihova dežela samo dve možnosti: ali se brezpogojno predati ali nadaljevati samomorilni odpor. Pri zadnjih napadih je bilo porušeni in poškodovanih nad 30 japonskih mest med njimi tudi velike metropole. Obseg in moč teh napadov se lahko sporeja samo z

najtežjimi bombardiranjmi Nemčije. Tudi Japonska obramba na kopnem je zelo slaba in ne bo mogla odbiti zavezniške invazije, ki se pričakuje v vojaških krogih. Italija pa se z dne 15. julija smatra v vojnem stanju z Japonsko. To je več ali manj simbolična gesta proti velikim silam. Italija pa je prekinila diplomatske stike z militaristično Japonsko že septembra leta 1943.

Kaj je z nemško vojsko

Nemcem ni odvzeto vse orožje. Ujete nemške čete se oskrbujejo z živili, uporabljajo lastna transportna sredstva in jim je celo dovoljeno, da prekoračijo meje svojega področja. To je res prijetno ujetništvo! V Norveški še ni zaključena razorožitev nemške armade 300.000 tisoč vojakov, ki se svobodno kretajo. Imajo svoje lastne zaloge hrane in so oskrbovani kakor Norvežani. Trdijo, da bo evakuacija nemških čet iz Norveške trajala celih 8

mesecev. Dopisnik „Associated Pressa“ v Monakovem na primer povdarja, da je nekaterim Nemcem v ameriškem področju Nemčije dovoljeno, da širijo nacistično propagando z namenom, da povzročijo spore med zavezniki. Na zaključku dopisnik povdarja: izizvači delajo pod raznimi krinkami poizkušajo rešiti ostanke nemškega militarizma in nacizma. Toda propadli bodo, ker se sodelovanje zavezniških sil stalno krepi.

stacijam. Desettisoč italijanskih in slovenskih protifašistov se je zbralo na trgu Unità, ki je bil ta dan res prava slika enotnosti inbratstva tržaškega prebivalstva.

Množica je navdušeno vzklikala svojim demokratičnim vo-

diteljem, bratstvu in našim hrabrim borcev. Zahtevalo je svobodo za svoje najboljše borce, ki še sedaj trpijo v zaporih in ostro kazni za vse fašistične zločince, ki se še vedno svobodno sprehajajo po mestu in zasedajo celo svoja stara službena mesta.

Čut hvaležnosti je množico pripeljal v ulico Gegha in Massimo d'Azeglio, kjer so z veličastnim molkom in povešanimi zastavami počastili spomin onih, ki so žrtvovali na teh mestih življenje za boljšo bodočnost zasenjenih ljudskih množic.

IZ NAŠIH KRAJEV

Gradiška

Mladinska fronta v Gradiški dobro dela, čeprav predstavniki demokristjanov nočejo zaenkrat še nič slišati o sodelovanju v Fronti Mladine. Mladina je ustanovila pet komisij in sicer: komisijo za kontrolo cen, komisijo za kontrolo najemnin, dalje za kontrolo razdeljevanja obleke, podpor in upravnih zadev. Na ta način posega mladina v javno življenje in tem komisijam marsikatera nepoštena stvar ne ostane prikrita.

Pred nekaj dnevi je zletela v vasi Fara v zrak mlatilnica in je zavezniška policija aretirala tovariše Bendi, Biagio, Del Fabbro Giovanni in Del Fabbro Erminio. Vsi štirje so člani Mladinske fronte. Po Gradiški se govori, da so bili aretirani v zvezi z razstrelitvijo mlatilnice, vendar so vsi mnenja, da mladina tega ni storila, ker se predobro zaveda nalog obnove. Mnenja so pa, naj bi policija pogledala malo pri reakcionarnih sabotirjih, katerim je vsak napredek ljudstva zoprn in ki na poseben intrigantski način skušajo kompromitirati napredno mladino.

Renče

Od kar so partizani zapustili našo vas, ni bilo več med nami vsevega razpoloženja. V nedeljo dne 22. t. m. pa se nam izpolnila srčna želja. Prišli so nas obiskati naši borci iz III. bat. J. A. s Krasa, da bi skupno znami veselo preživeli nedeljo, ki je radi fašističnega nasilstva že dolga leta nismo mogli slaviti.

V dvorani, kjer se je vršil miting, so vaščani veselo in navdušeno vzklikali našim borcem, ki so nam simbol popolne svobode.

S težkim srcem smo se zvečer poslovili od borcev, ki so morali izpolniti ukaz, čeprav bi radi ugodili naši prošnji, da bi postali še nekaj časa med nami.

Bilje

Dne, 22. t. m. so se sestali v mirenem okraju vsi krajevni referenti za socialno skrbstvo, da bi skupno rešili težka vprašanja, ki jih ima danes poslednja vasica.

Poročali so, kako se je razdeljevalo po vaseh blago in aprovizacija. Najboljše so delovali v Prvačini kjer so res skrbeli, da je bilo blago razdeljeno med tiste ljudi, ki so bili resnično potrebni.

Socialno skrbstvo ima po vseh vaseh v našem kraju veliko dela in skrbi, ker je popolnoma izčrpanih mnogo družin.

Dornberg

V soboto 21. t. m. je dekan iz Dornberga pridigal v cerkvi, naj se ljudstvo spametuje in ne želi več smrti drug drugemu. Zato naj se ne pozdravljajo več s pozdravom „Smrt fašizmu“ in ne kriče „Smrt izdajalcem!“

Naše ljudstvo se pa dobro zaveda, kakšno je bilo delo in kakšne namene imajo še danes ti, ki zagovarjajo fašistične zločince. Zato se tudi ne čudi njegovim izjavam, dobrohotno mu pa svetuje, naj si prečita izjave predstavnikov katoliške duhovščine na I. kongresu OF v Ljubljani, da bo vsaj vedel, koliko je ura.

V soboto 21. t. m. ob uri 23 je na Tabru pri Dornbergu eksplozirala municija, ki so jo imeli zavezniški vojaki v hiši tov. Plahute. Eksplozija je povzročila velik požar. Zgorela so posvetstva tov. Plahute in tov. Stubela. Človeških žrtev ni bilo. Ker so pa bila posvetstva premožna, cenijo da je nad milijon škoda.

Dobili smo novega zdravnika dr. Alojzija Rijavca, našega rojaka. Takoj je pokazal veliko strokovno znanje in požrtvovalnost, lastnosti, ki so ga že v partizanih odlikovale in smo z njim prav zadovoljni.

Vipava

V nedeljo, dne 22. t. m. se je na trgu v Vipavi zbralo preko 2000 ljudi iz raznih krajev. Slavnost je bila namenjena IX. brig. XX. udarne Divizije, ki se je junsko borila v zadnji fazi osvobodilne borbe na Krasu.

Mladina z Opčin in Sežane je podarila brigadi zastavo v znak hvaležnosti borcem, ki so za svobodo njihove domačije žrtvovali svoja mlada življenja. Ob-

žalovala je samo, da jim ne more pokazati svoje hvaležnosti tam, kjer ležijo njihovi najboljši borci.

Mladini se je v imenu borcev, podofic. in oficirjev ud. div. zahvalil tov. komisar-kapetan.

V vseh govorih, ki so sledili, se je jasno izražala odločna volja našega ljudstva, da si ne da vzeti pravic, ki si jih je pridobilo v osvobodilni borbi z nešteti žrtvami. Demakacijska črta je za naše ljudstvo samo na papirju, v resnici pa se je še tesneje združilo in je še bolj odločno, tudi če bodo potrebne še take žrtve, da se končno združi z brati na drugi strani.

Ni več sile na svetu, ki bi nas še mogla razprti. Preveč trdno veže vse narode fed. Jugoslavije prelita kri in trpljenje naših najboljših sinov in hčera. Trdno zaupamo našemu vodstvu OF, ki nas je vodila pametno in spretno v najboljših časih. Z vsemi našimi silami bomo izpolnjevali naloge, ki nam jih stavlja, ker se zavedamo, da delamo tako samo zase, za boljše življenje vsega našega ljudstva.

Na koncu so še tovarišice iz Orleka in Štorij podarile borcem dve darili.

GORICA

Odredba zav. voj. uprave:

Od 22. julija 1945. dalje bo trajala policijska ura na celem zasedenem ozemlju od polnoči do štirih zjutraj.

Tolmin

Tudi pri nas se je začela obnova. Dovršila se je strojna kož in izdeluje se že cement za strehe. Popravili so strehe 50 stavbam. V Sv. Luciji in Ildriji ob Bači, ki so bile poškodovane od bombardiranja. Obnovljeno je bilo dvoje gospodarskih poslopij ter dvoje stanovanjskih hiš, ki so bile 80% poškodovane.

Razdeljeno je bilo po raznih vaseh 120 q. cementa. S tem so ljudje samoinicijativno popravili različna poslopja, ki jih je poškodoval okupator.

Ljudstvo z veseljem dela pri obnovi, ker se zaveda, da je danes najvažnejša obnova naše porušene domovine.

Kobarid

Posestniku Strgarju Albin-u, po domače Fetanarju iz Starega Sela, so v jeseni leta 1943 vojaške oblasti in terenske organizacije pomagale, da si je postavil valjni mlin na električni pogon, pod pogojem, da bo mletel za civ. prebivalstvo in NOV.

Mlinar se je teh pogojev v začetku držal. Partizanski vojski je nudil celo posojila, dokler je računal, da bo imel od tega dobiček. Po vdoru nacističnih nemških osvobodilcev prve dni novembra leta 1943. na Kobarid pa je mlinar začel polagoma sabotirati.

Ko ga je naš narod klical kot vse druge za orožje sposobne moške v dosledno borbo proti nacističnim osvajalcem in laškimi fašistom, se temu klicu ni odzval in jo je popihal v Čedad, kjer se je pridružil pajdašem iz Breginjskega kota, ki so delali za okupatorja ali pa se ukvarjali s črno borzo.

Mlinarjeva žena je po odhodu svojega moža zaprla mlin in se je na večkratne pozive naše narodne oblasti in vojske, naj spravi mlin v obrat, izgovarjala na vse mogoče načine.

Ubogo ljudstvo je moralo voziti žito in koruzo daleč v Benčijo, mimo švabskih in fašističnih postojank, ki so delale našemu ljudstvu vse mogoče ovire in zapreke, češ, da vozijo hrano partizanom. Res je pa bilo, da je ljudstvo veliko pripomoglo vzdrževanju NOV in organizaciji OF.

Vas Staro Selo je bila v dvo-mesečnem tekmovanju „Zmage“ na prvem mestu.

Po odhodu Jugoslovanske Armade, na drugo stran Soče so se vrnili na svoje domove špekulanti in črnoborzijski z Breginjskega kota, ki so se ves čas izmikali klicu svobode in se skrivali v Čedadu. A vrnil se je tudi mlinar Fetanar, ki je takoj po svojem prihodu popravil svoj mlin. Toda mlin tudi danes ne obratuje. Zavedno ljudstvo iz Starega Sela je napovedalo bojkot vsem špekulantom.

Raje vozijo žito v mline v Benčijo, kjer so jim mleti žito v času osvobodilne borbe, kakor da bi dajali zaslužek brezvestnim špekulantom in sodelovalcem okupatorja.

V Kobarid je prišel zdravnik dr. Štefan Podkrasnik, ročinjski

rojak, ki je doslej bival v Italiji, je dober strokovnjak, obvlada kljub mnogoletnemu bivanju v tuji materinščino in ljudstvu se je takoj priljubil s svojim delom in nastopom.

Čedad

V Čedadu, na dvorišču vojašnice, leži pokopanih okrog 200 žrtev nacističnih zločincev, med njimi bajé približno 150 Slovencev. So povečini naši borci, pa tudi aktivisti, ki so jih od zloma Italije dalje ali pa tudi še prej ujeli, ustrelili in tam pokopali. Seznama ni nobenega, le en križ nosi napis Marija Železnikar, Salona; sicer se pa reakcionarni čedadski krogi upirajo celo prenosu na domače pokopališče.

Dobro bi bilo, da bi postavili v Čedadu monumentalni spomenik tem našim žrtvam, ki so dale vse za svobodo.

Bovec

V Bovecu se je vršilo prvo zborovanje Antifašistične fronte žena, ki se ga je udeležilo okrog 120 žen.

Razpravljale so o gospodarskih vprašanjih, socialnem skrbstvu itd. Odločile so se, da bodo povečale samoinicijativnost pri vseh delih in so napovedale oster boj črni borzi. Spoznale so, da je najboljši sredstvo proti črni borzi ustanavljanje zadrug, kjer si lahko z najmanjšimi stroški priskrbi hrano in druge potrebščine. Sklenile so tudi, da bodo ustanovile čitalnico, kjer se bodo redno sestajale in same izobraževale.

Na Srpenici je mladina nalepila lepake: „Hočemo Tita!“ Čez noč pa je nekdo prečrta ime „Tito“ in napisal „Petra“. Mladina je napravila nove napise. Titovo sliko nalepila na zid in postavila stražo.

Ponoči je prišel srpeniški cerkovnik in začel praskati napise. Takoj so ga obkolili. Na vprašanje, kaj dela, jim je odgovoril: „Saj hočem le prečitati, kaj je napisano, ker podnevi nisem videl.“

Reakcija je pač vajena delati v temi in zato verjetno tudi čita ponoči bolje kot podnevi.

V vasi Log Čezsoški je nastal mir in vaščani nemoteni delajo za obnovo, odkar so zaprli bivšo ital. učiteljico Berginc Ano, ki je hujskala ljudstvo proti OF.

Kljub oviram se slovenska industrija uspešno obnavlja; danes lahko ugotovimo, da dela v celoti. Obrati sicer še ne delujejo s polno kapaciteto, toda v glavnem ni nobenega obrata, ki ne bi začel obratovati, oziroma v katerem ne bi bila obnovitvena dela v veliki meri dovršena, razen obratov, ki so bili težko poškodovani. Toda teh ni mnogo. Popolnoma je porušena Sirčeva tovarna v Kranju, deloma so porušene: celulozna tovarna v Krškem, pivovarna v Laškem, Doktor in drug v Mariboru in nekaj manjših mariborskih podjetij. Nekateri obrati pa so tako porušeni, da ni mogoče računati na njihovo obnovo in jih bo treba postaviti znova. Pri vsem tem pa je treba poudariti, da je danes slovenska industrija od celotne jugoslovanske industrije v največji meri obnovljena in vzpostavljena ter krije velik del potreb celotnega jugoslovanskega trga, zlasti pri obnovitvenih delih.

Povsod se obnavlja. Slovenski izseljenci, izgnanci in interniranci se vračajo na požgane domove. Z udarniškim delom pripravljajo žage, les za obnovo javnih poslopij, stanovanjskih hiš in gospodarskih zgradb. V Marenburgu, ki je bil že v bivši Jugoslaviji zaradi svoje obsejne lege izpostavljen močni hitlerjanski propagandi je sedaj tudi tovarna usnja v polnem obratu. S poslovanjem sta začeli tudi enotna Nabavno-prodajna, kakor tudi Lesno-industrijska zadruga.

Velik smisel za udarniško delo so pokazali ljudje v kočevskem okraju. Krajevni odbori so si napovedali tekmovanje med seboj. Pri krajevnem odboru Dolga vas - Livod so v nedeljo delali za obnovo porušene domov. Vse ljudstvo, staro in mlado, je z navdušenjem šlo na delo. Pokrili so 15 hiš. Ves dan so delali brezplačno. Morala pri ljudeh je odlična. Žaga Jakovin, je ta dan našagala 30 m³ lesa. V vsakem krajevnem odboru bo ena nedelja v mesecu udarniška nedelja. Drugo nedeljo se bo izkazal v svojem delu krajevni odbor Rudnik-Stara Cerkev. Ljudstvo se v polni meri zaveda svoje svobode, kakor tudi svojih nalog.

Pričeli so tudi z izdelavo opeke.

Obnovili so 53 hiš v mestu in okolici. V obratu je tudi mlin Penca.

Promet je vzpostavljen; mostovi, ki so bili porušeni so že v normalnem stanju.

Obnovitvena dela v ljubljanskem okrožju so v polnem teku. Gradbeni odsek odbora ljubljanskega okrožja posveča mnogo naporov popravilu prometnih zvez. Z udarniškim delom je bil popravljen Karlovski most v Ljubljani. V Medvodah se gradi betonski most in hkrati se popravljata most v Črničah. V poljanski dolini na Gorenjskem so bili razrušeni skoro vsi mostovi, toda v

Obnova v Jugoslaviji

kratkem bodo popravljani. V teku so popravila predora na Fužinah. Dalje se popravljata cesta proti Jezerskemu, ki bo deloma asfaltirana. Kmalu bodo začeli graditi betonski most v Kranju. V delu je tudi cesta Ljubljana - Vrhnika - Logatec.

Velika skrb se posveča tudi obnovi porušene vasi. Največ sta trpela okraja Škofja Loka in Cerkljica. Dražgoše na Gorenjskem je okupator po veliki bitki povsem porušil; cesta iz Rudnega v Dražgoše se že gradi. Ta cesta bo imela velik pomen za vse področje Jelovice. Prihodnji teden se bo pričela obnova Dražgoš. Vsaka družina bo imela hišo, ki bo odgovarjala številu družinskih članov. Gospodarska poslopja bodo skupna. Tako bodo zgrajeni hlevi za živino in druga poslopja. V načrtu je gradnja šolskega poslopja, prosvetnega doma, ambulate in mlekarne. Vas bodo v glavnem gradili ujetniki. Gradbeni dela te vasi bodo dovršena do jeseni.

V cerkniškem okraju je popolnoma porušeni 556 hiš in 1724 gospodarskih poslopij, medtem ko je deloma poškodovanih 1248 poslopij. Za obnovo se bo organizirala posebna gradbena četa, ki bo kmalu začela z gradnjo. V srezu je že zgrajenih 80 začasnih šolskih poslopij.

V Radovljici in Kranju se popravljajo porušene stavbe. Grad-

beni odsek je odprl delavnico za popraviljanje gradbenih strojev in tovornih voz, ki jih je zapustil okupator.

Stara jeklarna v Guštanju je že v polnem obratu in bo kmalu dosegla predvojno kapaciteto. Novi, med vojno zidani tovarni, kjer so prej delali večinoma tuji delavci, še ne obratujeta.

Da bi tovarna čimprej in čimveč izdelovala, so se delavci že v juliju vrgli na udarniško delo ter v prvi polovici meseca opravili 5200 udarniških ur, od katerih je bilo 4.400 posvečenih produktivnemu delu, ostalo pa popraviljanju tovarne, ki je bila med vojno močno zanemarjena.

Jeklarna izdeluje sedaj valjano železo, sivo in jekleno litino in osovine za vozove. Popravljen je že tudi daljnovod iz elektrarne v Velenju in je tovarna sedaj preskrbljena z električnim tokom.

Ob zamenjavi nemških mark v Din DFJ se je močno povečala proizvodnja lesne industrije. Dokler je bila v prometu še nemška marka ni ljudstvo zaupalo njeni vrednosti. Sedaj pa, ko kroži iz roke v roko dinar DFJ, gornje-grajsko ljudstvo rado oddaja les za obnovo domovine. Od Nove Štifta do žage v Nazarjih in po vseh potih ob Solčavi je videti z lesom obložene kolone voz.

V zadnji 14 dneh je bilo odpeljanih v Trbovlje okoli 500 m³ jamskega lesa za rudnik.

V lesni industriji v Nazarjih je

zaposlenih 200 delavcev, v žagi sami pa 138.

Med ljudstvom vlada veliko zanimanje za osnivanje lesne zadruge.

Rudniki v novomeškem okrožju obratujejo kljub pomanjkanju strokovnjakov in sploh delavnih moči. V treh rudnikih premoaga v novomeškem okrožju, v Kanižarici pri Črnomlju, v kočevskem rudniku in v otočju že kopljejo premog. Kljub temu, da je delavcev prav malo, je proizvodnja prav zadovoljiva. S svojo požrtvovalnostjo pri delu krijejo delavci, kot pravi udarniki, dela najnujnejše potrebe.

Kmalu po osvoboditvi Prekmurja je delegacija SNOS-a podvzela korake za obnovo tukajšnje železniške proge. Domala vsi železniški mostovi so bili uničeni. Po preteku dveh in pol mesecev so mostovi med Dobrečevjem in Hočim obnovo in preizkušeni; junaki so ustvarjali mostove iz nič; prav nobenega materiala niso imeli na razpolago. Les so si sami pripravili; sami so izdelali prav vsak vijak. Zgradili so osem mostov in dva propusta.

V Jalkovcu (Varaždin) je okrožni narodno - osvobodilni odbor osnoval postajo za poljedelsko orodje in stroje. Nabavljeni material predstavlja milijonsko vrednost. Postaja je že pričela z obratovanjem; ona služi ljudstvu, kadar je potrebno hitro popraviti poljedelske stroje. Na postajah bodo tudi traktorske garniture, naprave za razkuževanje semen in oddelki za uničevanje škodljivcev na vseh kulturnih rastlinah.

DROBNE NOVICE

* Po obvestilih, ki jih je dobil sodelavec „Politike“, bo AVNOJ razširjen s 120 novimi poslanci. Narodno predstavništvo Jugoslavije bo na ta način delno dopolnjeno s člani starega parlamenta, ki je bil izvoljen 11. decembra 1938, delno pa s predstavniki raznih političnih strank in skupin, ki doslej niso bile zadostno zastopane v Protifašističnem svetu narodne osvoboditve Jugoslavije.

Novi zakon o agrarni reformi v Jugoslaviji bo popolnoma likvidiral zadnje ostanke fevdalnih odnosov v državi; zemlja bo dodeljena kmetom brez zemlje, bormcem po zakonu o demobilizaciji in kmetom z zelo majhnimi posetstvi, kjer je nemogoče živeti od poljedelskega dela.

* Posebni dopisnik britanske radijske postaje opisuje svoje vtise, ki jih je dobil na potovanju po Makedoniji, takole: Glavno mesto Makedonije Skoplje je mesto minaretov, majhnih hiš, malih obrtnikov in trgovcev. Jugoslovani, Turki in Albanci živijo skupaj. Makedonci se trudijo, da odločno modernizirajo svoje življenje. Turška dekleta so pričela prvič hoditi v šolo. Ponekod hodijo celo skupaj s fanti — obstojajo tudi mešane šole. Razen tega so posebne šole za albanske otroke. Makedonci imajo svoj časopis, ki se tiska na sodoben način. V nekaterih pogledih so Makedonci, predvsem delavski sloji, napravili skok iz srednjega veka v napredek 20. stoletja.

* Ta teden (25. julija) sta minili dve leti, odkar so v Rimu strmoglavili Mussolinija, a Badoglio je ostal v vojni, proti zaveznikom, še do 8. septembra 1943.

* Ta teden se je pričel v Franciji proces proti Pétain-u. Obtožnica pravi da je maršal Pétain, ki je prelozil prestolnico Francije iz Pariza v Vichy začel tam, kot predsednik Vichijske vlade, s politiko popolnega sodelovanja z Nemci.

* Ta teden je prišel v Beograd z letalom iz Aten, glavni ravnatelj „UNRR“-e Herbert Lehman, ki bo obiskal glavna mesta Jugoslavije.

* Japonska zanika, da bi ponudila mir, a civilno prebivalstvo iz velikih japonskih mest je bilo evakuirano v notranjost dežele.

* Dr. Johnson, canterburyški dekan, je opisal v listih svoje potovanje v rojstni kraj Stalina. Kakor je znano, se je Josip Visarjonovič Stalin rodil in bil vzgojen v majhni kmetijski hiši, v vasi Gori v Georgiji.

* Kitajski politični ljudski svet je sprejel predlog, da bo Kitajska zahtevala, naj Združene države proglasijo japonskega cesarja Hiro Hita za vojne zločinca, ker je odgovoren za vsa japonska nasilja na Kitajskem, na pacifiških in indijskih otokih.

* Amerigo Dumini, ki se je udeležil umora socialističnega voditelja Italije Matteottija, je bil aretiran. Spoznal ga je po naključju neki karabinerski podčastnik. Dumini je bil že dalj časa v službi kot šofer pri nekem prevoznem podjetju.

* Šef sofijskega radia je izjavil, da je bil sklenjen sporazum o izmenjavi informacij med beograjskim in sofijskim radiem. Povdarja se, da je ta sporazum velikega pomena za Sofijo, ker je beograjski radio v vsem mnogo boljše informiran.

* Amerikanske, sovjetske in britanske okupacijske oblasti v Berlinu, so se dogovorile, da smejo organi vojaške policije vseh treh armad svobodno prehajati vse zone v Berlinu. Ta ukrep je bil izdan zaradi tega, da se prepreči črna borza, posebno z vojaško hrano, cigaretami in bencinom.

DOPIS IZ GORICE

Dragi „Soški tednik“,

odločil sem se, da napišem nekaj v vaš časopis, ker vem, da stremi po pravičnosti. Mnenja sem, da je že prišel čas, ko naj se enkrat za vedno preneha s starimi fašističnimi metodami. Slovenci in Italijani se moramo zavdati, da živimo skupno na tej zemlji in da ima zato vsakdo pravico, da govori v svojem jeziku. Slovenci tega Italijanom nismo nikoli kratili in jim tudi nikoli ne bomo. To je naše demokratično načelo. So pa še zagrizeni fašisti, ki se nečejo sprijazniti z dejstvom, da se je v teku narodno - osvobodilne borbe marsikaj spremenilo.

Naj navedem nekaj primerov, ki kažejo nerazumevanje in sejejo razdor: Za župnika goriške stolne cerkve je bil imenovan monsign. Velči. Župljani ga pristrčno pozdravljamo in mu želimo obilo uspeha pri njegovem dušnom pastirskem delu. Ne vemo pa čemu so bili izdani veliki pozdravni plakati samo v italijanščini. Ali se župni urad goriške stolnice res ni mogel sprijazniti z dejstvom, da smo v stolni župniji verniki poleg Italijanov tudi Slovenci in če se ne motim celo v večini. Čez več dni so na intervencijo ugle dneva župljana - Slovenca vendarle izdali nekaj plakatov, ki oznanjajo imenovanje novega stolnega župnika tudi v slovenščini.

Neka kmetijska družba iz Vipave je plakatala obvestila, da prodaja modro galico, žveplo in slično, seveda zopet samo v italijanščini. Minili so časi, ko je moral naš kmet prositi pojasnila, da so mu povedali, kaj pomenijo italijanske besede na kakem obvestilu. Danes hoče naš kmet imeti svobodo, hoče imeti demokracijo! Nedvomno spada pod pojme svobode in demokracije, da zahteva človek, ki dela in živi na svoji zemlji, da se mu razglašajo važne stvari v jeziku, ki ga razume. To bi morala Kmetijska družba iz Vipave vedeti, kajti dovolj časa je bilo, da bi lahko že pozabili na stare fašistovske metode zatiranja slovenskega jezika.

Še nekaj: pred dvema tednoma je bila na Kostanjevici pri Gorici procesija Karmelske Matere Božje. V sprevodu so, ne vem zakaj, nosili tudi staro italijansko zastavo. Menda ni treba obujati spomina „tridentinskim frančiškanom“ na Kostanjevici, da jim je prav Mussolini po znani ofenzivi proti Katoliški akciji 1. 1931. vsilil v procesije te vrste zastave.

Žalostna vest

Uredništvo in uprava „Soškega tednika“ javlja vsem čitateljem in prijateljem, da je v 71. letu starosti umrla v Kanalu ga. Kristina Bavdaž, roj. Tribušon, mati našega urednika Kristijana Bavdaža. Ga. Kristina Bavdaž je v teku narodne osvobodilne borbe, kljub svoji starosti pridno sodelovala in pomagala našim partizanom.

Uredništvo in uprava „Soškega tednika“ izrekata svojem dragemu uredniku iskreno tovariško sožalje.

Vsi dobro poznamo kostanjeviške frančiškane. ki so roko v roki s svetogorski „tridentinskimi“ sobratih si-pali gnev in srd na blagopokojnega nadškofo Sedeja. Tudi poznamo tisto strupeno „italianità“ ki jo uvajajo celo v rožni venec častiti patri frančiškani s Kostanjevice. Gotovo v sami Italiji nikjer ne molijo teh molitev v stari italijanščini, razen na goriški Kostanjevici, kjer hočejo ob vsaki priliki povdariti „prednjestražarstvo“ in „zastavonoštvo“ fašističnega italijanstva. S tem gotovo ne koristijo cerkvi!

Mislil, da ti primeri veliko povedo. Ljudje se še niso streznili. Še vedno nečejo razumeti, da šovinizem vodi vsak narod v propad. Nečejo tudi razumeti, da smo Slovenci in Italijani nujno navezani drug na drugega in da bomo le v slogi dosegli srečo in zadovoljstvo za oba naroda na tem koščku zemlje. Zato nobenega izzivanja! Pa brez zamere! Opazovalec.

Slovenci o Ameriki

Tov. Urbančič Frank iz Brooklyn-a v USA je pisal znancem v Robič pri Kobaridu med drugim sledeče:

Borba za svobodo je bila res težka in krvava. Sedaj pa morate težko pridobljeno svobodo obdržati in občuvati njene pridobitve, da vam jih ne bo sovražnik zopet odvzel.

Poslušajte svoje domače voditelje, ljudi iz slovenske ali jugoslovanske osvobodilne fronte. Zaupajte onim, ki ste jih sami izvolili v narodno oblast. Bodite složni tudi od sedaj naprej, kakor ste bili v borbi za svobodo.

Mi udruženi Jugoslovani v Ameriki smo z vami. V Jugoslavijo smo poslali že mnogo raznega blaga in ga bomo še poslali. Nabiramo denar, obleko, obutev, zdravila in drugo vse za naše hrabre borce, za svobodo in demokracijo.

Želim vam vsem iz srca najboljše uspehe, pozdravljam vse domače posebno moje sestre, znanke in prijatelje.

Poizvedbe

Pipán Jože odšel v partizane decembra 1943. I. v (Bari), kdor kaj o njem ve, naj sporoči: Pipán Frida-Planina 47 (Ajdoščina).

Okrožnica Pokrajinskega Kmetijskega Odseka za vinogradnike

„Vegetacijski pogoji za razvoj vinske trte v celoti ter nastavka grozdja posebej so bili do sedaj to leto prav ugodni, izvemši pozebe, ki pa ni napravila večje škode. Potem takem je letos pričakovati količinsko dobro oziroma prav dobro trgatve, če bi tudi v naprej izostale uime in bolezn v večji meri.

V proostali letošnji vegetacijski dobi je zaradi tega treba posvečati povsod vso pažnjo dobremu doraščanju in zorenju grozdja v vseh vinogradih državnega kakor privatnega sektorja.

Krajevni, okrajni in okrožni organi, ki so zato postavljeni, naj pripomorejo s strokovnimi nasveti, pa tudi s kontrolo čim več k temu, da se ohrani nastavek grozdja ter se pridela čimboljša kakovost. Posebno važna in potrebna bo strokovna kontrola dela v onih državnih vinogradih, ki so postali narodna imovina. Zlasti se bo treba večkrat prepričati, dali od oblasti postavljeni začasni upravitelji razlaščenih vinogradniških posestev upravljajo svojo službo, odrejšajo dela v vinogradih in jih nadzirajo ter v zadostni meri čuvajo ves inventar; zlasti pa, da vzdržujejo v kletih prazno vinsko posodo z rednim zveplanjem v dobrem stanju, morebitne zaloge vina pa z rednim zalivanjem varujejo pokvare. Zadnje velja kot navodilo tudi za vse privatne vinogradnike.

V vinogradih brez izjeme je treba tudi nadalje, dokler obstoja nevarnost, preprečevati oziroma zatirati bolezni s sredstvi, ki so v danih razmerah na razpolago. Z natančnim delom je mogoče izhajati tudi z manjšimi količinami zatiralnih sredstev.

Ponovna vez in pletev zalistnikov so na vrsti. Po končanem vsičenju pa se naj napravi povsod, kjer je le mogoče, tretja plitva kop, ki ima posebno ugoden vpliv na dobro dozorevanje grozdja. Slaja grozdja v okopanih vinogradih je vedno večja, kakor pa v zapleavljenih. Če pa zaradi drugih okoliščin ni mogoče opraviti tretje kope, naj se plevel v vinogradih pozanje.

Pravočasno naj se pripravni vse potrebno za trgatve! Krajevni odbori naj določijo sporazumno z okrajnimi odbori čas za začetek splošne trgatve, ki mora biti obvezen za vse vinogradnike. Prezgoda trgatve je vedno v škodo kakovosti pridelka.

Sporazumno določeni termin za začetek splošne trgatve je treba javiti nadrejeni oblasti.

Krajevni in okrajni kmetijski referenti naj ob trgatvi merijo sladkor in določajo kislino v mostih v čim večjih za okolico tipičnih vinogradih, če imajo za to potrebne priprave, da se dobi tako statistični material o kakovosti pridelka v dotičnih predelih. Izledke naj pošljejo nadrejeni oblasti. Ves statistični material urejen po okrajih, mora predložiti okrožje PNNO za Slov. Primorje v Trst do 15. oktobra t. l.

Trgatve v razlaščenih vinogradih se bo letos opravila prvič v spremenjenih okoliščinah. Trgatve, kakor tudi predelava grozdja naj se izvrši predvsem po dosedanjih običajih povsod tam, kjer je pri vinogradu uporabna stikalnica, dobra klet s potrebnimi sodi in kletarska oprema v dobrem stanju. Vsa pravila naj se napravijo pravočasno. Kjer pa vsega tega ni oziroma je v pomanjkljivem stanju, naj prevzame po prehodnem dogovoru grozdje oziroma most najbližja večja klet drugega vinograda narodne imovine ali pa najbližja vinarška zadruga.

Vse to je treba ugotoviti in urediti pravočasno, da ne bodo nastale ob trgatvi sami nepotrebne motnje.

Za sedaj se objavlja, da sladkorja za slajenje mostov ne bo na razpolago. Pomniti je treba, da dajo v večini slučajev pozne trgatve tudi v manj ugodnih okoliščinah za dozorevanje grozdja še vedno dovolj dobre mošte če so seveda za to podani tudi drugi pogoji, ki so v prvenstveni meri odvisni od sposobnosti vinogradnika samega.

ŠPORT

V nedeljo 29. t. m. ob 3.h pop. se bodo vršile tradicionalne plavalne tekme preko Soče pri Pevmskem mostu.

Vabljeni so vsi, posebno mladina, da se tekme udeležijo. Prijave tekmovalcev se sprejemajo od 8. - 12.h v Ljudskem domu III. nadstropje soba šte. 7.

Zahvala

Upravni odbor Rdečega Križa za Goriško izreka darovalcem vasi Brestje in Figeveci najtoplejšo priznanje in zahvalo za prostovoljne prispevke v višini L. 1450 (tisočstiristopedeset), katere so odposlali tukajšnemu Rdečemu Križu kot prostovoljni prispevek za prvo pomoč vračajočih se internirancev.

TISKOVNI SKLAD

Ustanovili smo tiskovni sklad „Soškega tednika“. Podražitev papirja in povišanje plač stavcem nas sili, da bi morali zvišati ceno „Soškega tednika“. Ker pa tega ne bi radi napravili, se obračamo do vseh čitateljev in prijateljev našega lista, da se ob vsaki primerni priliki spomnijo našega tiskovnega sklada. Mi bomo pa vse poskusili, da bo naš list z vsako številko zanimivejši in vreden zaupanja najširših plasti našega ljudstva. Zato zbirajte prispevke za tiskovni sklad „Soškega tednika“ in jih pošiljajte upravi lista: Corso Vittorio Emanuele III, šte. 5. UPRAVA.

IZHAJA ENKRAT NA TEDEN — Urednik: J. KRISTIJAN BAVDAŽ — Za list odgovarja: ALOJZ BUDIN — Uredništvo in uprava: GORICA, Corso V. E. III., št. 5/II. — Tel. 377 — Izdaja lista je odobrena od P. W. B. Tisk KATOLIŠKE TISKARNE v Gorici

M. ILJIN:

3.

DOMOVINA ŽITA

(Iz Knjige „Priroda in ljudje“)

Po sledovih narodov

Sedaj so raziskovalci vedeli, kaj naj iščejo.

Treba je bilo rešiti še vprašanje, kje naj iščejo.

Pri tem vprašanju so se morali raziskovalci, ki so se odpravljali na pot, takoj domisliti zgodovine narodov, spomniti na poljedelce, ki so živeli pred tisočletji.

Sovjetski učenjaki so preudarjali takole:

Nekje v starodavni poljedelski deželi so ljudje nekoč vzgojili neko kulturno rastlino, na primer mehko pšenico. V tisočletjih so poljedelci te dežele vzgojili mnogo podvrst take pšenice. Ena vrsta je imela manjša zrna, druga večja; pri vsaki vrsti sta bili barva in oblika klasa drugačni. Ena vrsta je bolj prenašala mraz, druga slabše.

Vse te vrste pšenice, ki jih je bil vzgojil človek neke dežele, pa niso ostale samo v svoji domovini. Na grbah velblodov, na hrbtih konj in na skripajočih vozovih so raznesli ljudje milijarde zrn po svetu. Preseljevali so se narodi, prihajali in odhajali so osvajačji, iz dežele v deželo so potovale trgovske karavane — in skupaj z ljudmi so potovala tudi zrna. Iz njih so se daleč v novih krajih razvila nova zrna in neštivilna pokolenja zrn. Vedno bolj so se širila po zemeljski krogli pšenična polja. Pšenica je postala poglavito žito sveta. Nekateri njene vrste so prišle v Evropo, druge na Kitajsko, tretje v Indijo. A le v njeni domovini so se ohranile potomke vseh njenih vrst — tistih, ki so osvojile polja drugih dežel, in tistih, ki niso nikdar zapustile domovino.

Največ vrst mehke pšenice mora biti torej v njeni domovini.

Kje pa je ta domovina? Kako naj jo poiščemo?

Treba je iti nazaj po sledovih narodov, po sledovih trgovskih karavan. Treba je prehoditi v obratni smeri vsa

pota, po katerih je potovala pšenica pred stoletji in tisočletji.

Toda kako naj najdemo, kako naj odkrijemo te sledove? Saj so že zdavnaj zameteni in zasuti. Tam, kjer so bila nekoč mesta in pota, moramo sedaj kopati mnogo metrov globoko, če hočemo priti do razvalin temeljev, do glinaste posode ali kamna z vsekanih napisom. Tudi ti drobci preteklosti nam marsikaj povedo o potih, po katerih so potovala ljudstva.

Včasih pa nam celo pokažejo, kar iščemo. Primerilo se je, da so našli učenjaki v piramidah, v starih grobnicah posode z zrnjem pšenice in prosa.

Pri iskanju domovine žita nam pomagajo tudi stari rokopisi. Mnogo takih rokopisov so že zdavnaj našli. Po njih so proučevali zgodovino, način življenja in jezik starodavnih narodov. A nikomur ni prišlo na misel, da nam stari, na pol prepereli pergamenti in papirusi lahko pokažejo, kje naj iščemo neznane vrste žita. Za zgodovinarji in arheologi so sedaj prvič tudi agonomi vzel v roke dela starih filozofov in pisateljev — Aristotela, Plinija, Kolumela, Teofrasta, Dioskorida.

Skrbno so izpisali vsako vrsto, ki je kaj povedala o staroveških žitih, o piri, pšenici in prosu. Aristotel pravi nekje, da so v njegovem času krmili svinje z enozrnato pšenico. Te vrstice so nov dokaz, da je domovina enozrnat pšenice nekje v bližini Grčije, verjetno v Mali Aziji. Tako nas lahko celo slučajna in postranska opomba staroveškega pisatelja spravi na pravo sled pri iskanju domovine žita.

Včasih pa najdemo v starih rokopisih tudi podrobnejša poročila o staroveškem poljedelstvu. Grški in rimski popotniki nam pripovedujejo, kakšna polja so videli na svojih potovanjih, kaj je na teh poljih raslo in s kakšnim kruhom so jih pogoščali.

S prebiranjem rokopisov seveda ne pridemo posebno daleč. Če hočemo najti domovino pšenice, ne smemo samo brskati po zapisnikih staroveških popotnikov, ampak moramo proučevati tudi, kaj sejejo kje dandanes.

Ko se je selila pšenica iz svoje domovine, so jo med potjo nekatere vrste zapustile. Čim dlje je prišla, tem manj vrst je nosila s seboj. Prav daleč —

na tisoče kilometrov — je prišlo le malo vrst.

Proučiti polja vsega sveta pa ni tako preprosta naloga. A učenjaki so v tem pogledu že marsikaj dognali. Narisali so zemljevide svetovnega poljedelstva. Na teh zemljevidih kažejo raznobarna znamenja — zvezdice, trikotnički, križci, krogi, kvadrati — katere vrste kulturnih rastlin rastejo v posameznih deželah. Če vzamemo v roke zemljevid mehke pšenice, vidimo, da se v Evropi, v severni Aziji in v Afriki ponavljajo vedno ista znamenja. To se pravi, da tam ni mnogo vrst mehke pšenice. Čim bolj pa se bližamo južno-zahodni Aziji, Hindukušu, Himalaji, tem več znamenj najdemo: z zelenimi se družijo modra, z modrimi rdeča, poleg zvezdic so trikotnički, poleg teh križci, zraven njih krogi in kvadrati. Tja, nekam v afganistanske gore, vodijo torej sledovi! Cilj je zaznamovan. Znanost je pokazala raziskovalcem pot.

Leta 1924. je odšla v Afganistan ekspedicija, ena izmed mnogih sovjetskih ekspedicij, ki so bile poslana na lov na rastline.